

PROF. DR HAB. LEOKADIA KŁYSZEJKO-STEFANOWICZ
(1923–2017)

W dniu 27 lutego 2017 roku zmarła Profesor Leokadia Kłyszajko-Stefanowicz, emerytowany profesor Uniwersytetu Łódzkiego, twórca i pierwszy kierownik Katedry Cytobiochemii UŁ, wybitna uczona, zasłużony nauczyciel akademicki i wychowawca wielu pokoleń młodzieży. W osobie Pani Profesor straciliśmy wspaniałego biochemika, człowieka o nieprzeciętnej wiedzy i pasji naukowej, nieodścignionej etyce zawodowej i wielkim autorytecie, osobę niezwyklej wrażliwości i życzliwości. Należała do pierwszej powojennej generacji polskich biochemików. Urodziła się 1 kwietnia 1923 roku w Lidzie (pow. Nowogródek), gdzie mieszkała do końca 1945 roku. W ramach ewakuacji ze wschodnich terenów Polski od 19 grudnia 1945 roku mieszkała w Łodzi. Studia wyższe odbyła na Wydziale Stomatologicznym, należącym do 1949 roku do Uniwersytetu Łódzkiego, a następnie na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Łodzi. W roku 1951 uzyskała dyplom lekarza stomatologa, a w 1963 dyplom lekarza medycyny.

Działalność zawodowa Pani Profesor związana była od początku i nieprzerwanie, do przejścia na emeryturę w 1993 roku, z Uniwersytetem Łódzkim i pierwszą w Polsce Katedrą Biochemii utworzoną 1 września 1945 roku na Wydziale Matematycz-

no-Przyrodniczym przez Profesora Antoniego Dmochowskiego. Profesor Leokadia Kłyszajko-Stefanowicz zatrudniona została w tej Katedrze 1 stycznia 1950 roku, zajmując kolejno stanowiska od zastępcy asystenta do profesora zwyczajnego. Stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskała w 1961 roku na podstawie rozprawy z zakresu deoksyrybonukleoprotein trzustki bydłowej, a stopień naukowy docenta w 1965 roku na podstawie pracy habilitacyjnej na temat deoksyrybonukleoprotein trzustki bydłowej i niejednorodności histonów tego narządu. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych został Jej nadany w roku 1973, a profesora zwyczajnego nauk przyrodniczych w roku 1986.

Zainteresowania naukowe Profesor Leokadii Kłyszajko-Stefanowicz niemal od początku skoncentrowały się wokół biochemii chromatyny i funkcjonalnej roli białek jądrowych w komórkach prawidłowych i patologicznych. Dzięki własnej pracy badawczej oraz owocnym wysiłkom w zakresie doskonalenia warsztatu metodycznego stworzyła w Uniwersytecie Łódzkim zespół zajmujący się udziałem histonów i białek niehistonowych w strukturze i funkcji aparatu genetycznego wyższych *Eukaryota*, w procesach różnicowania komórkowego oraz transformacji nowotworowej. Należy podkreślić, że Pani Profesor jest autorem pierwszej w piśmiennictwie polskim monografii pt. *Histony* (PWN 1967), a w Polsce zainicjowała badania białek niehistonowych. Praca nad tymi zagadnieniami była realizowana w latach 1973–1990 w ramach problemu węzłowego *Molekularne podstawy procesów życiowych u drobnoustrojów i w organizmach wyższych*, w latach 1975–1990 – Programu Rządowego *Zwalczanie chorób nowotworowych*, a w latach 1992–1995 – II Polsko-Amerykańskiego Wspólnego Funduszu im. M. Skłodowskiej-Curie przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej.

Duży wpływ na Jej pracę badawczą miały niewątpliwie staże naukowe odbyte we Francji w Laboratorium Biochemii Nukleoprotein kierowanym przez Profesor Yvonne Khouvine w Institut de Biologie Physico-Chimique w Paryżu oraz w USA w Laboratorium Profesora Lubomira S. Hnilicy w Department of Biochemistry, University of Texas, M.D. Anderson Hospital and Tumor Institute w Houston.

Wielostronne zainteresowania, talent eksperymentatorski, intuicja naukowa, dociekliwość i sumienność zaowocowały znaczną liczbą publikacji i wykształceniem wielu uczniów. Dorobek publikacyjny Profesor Leokadii Kłyszajko-Stefanowicz obejmuje 225 pozycji, w tym 2 książki, 4 monografie, 2 monograficzne rozdziały w książkach wydanych przez CRC Press (USA, 1983, 1989), 92 oryginalne prace twórcze (w tym 50 w czasopismach zagranicznych, a 19 w czasopiśmie polskim o zasięgu międzynarodowym), 14 artykułów przeglądowych, 95 komunikatów naukowych (w tym 33 na kongresach i zjazdach międzynarodowych) i 16 rozdziałów w skryptach i podręcznikach. Ponadto była redaktorem 2 skryptów i kolejnych wydań podręcznika *Ćwiczenia z biochemii* (PWN), tłumaczem 4 rozdziałów w polskich wydaniach podręcznika amerykańskiego *Harper's Biochemistry* (PZWL), opracowała 38 haseł do internetowej wersji *Leksykonu nowych nazw i pojęć w biochemii i biologii molekularnej* (L. Konarska red.) Polskiego Towarzystwa Biochemicznego.

Profesor Leokadię Kłyszajko-Stefanowicz cechował zawsze niezwykle dar mobilizowania do pracy naukowej. Dzięki inicjatywie i umiejętności podejmowania właściwych decyzji potrafiła stworzyć w kierowanym przez siebie Zakładzie Struktur Komórkowych, a potem Katedrze Cytobiochemii UŁ atmosferę zaufania i harmonijnej pracy. Szczerze cieszyła się osiągnięciami nie tylko najbliższych współpracowników i uczniów, ale także innych kolegów z Instytutu oraz Wydziału. Nawiązane kontakty naukowe z profesorem G. Biserte (Institut de Recherches sur le Cancer, Lille, Francja), profesorem L. S. Hnilic-

ca (Department of Biochemistry, Vanderbilt University, Nashville, USA) oraz profesorem J-F. Chiu (Department of Biochemistry, University of Vermont, Burlington, USA), a także z profesora Amalią Słomiany, była magistrantką (Research Center University of Medicine and Dentistry of New Jersey, Newark, USA), stały się pomostem umożliwiającym odbycie zagranicznych staży naukowych współpracownikom Pani Profesor i osobom spoza Jej zespołu.

Pod Jej kierunkiem powstało 86 prac magisterskich. Wypromowała 9 doktorów i była opiekunem 4 doktorów habilitowanych, z których wszyscy uzyskali nominacje profesorskie.

Profesor Leokadia Kłyszajko-Stefanowicz, niestrudzony badacz, zawsze przykładła wielką wagę do dydaktyki, stale unowocześniając treści wykładowe przez wprowadzanie do nich ostatnich osiągnięć nauki światowej. Wykłady Pani Profesor cechowały się ogromną różnorodnością i obejmowały biochemię, biochemię struktur komórkowych, biochemię kliniczną i cytobiochemię. Wśród licznych wykładów monograficznych dla studentów oraz doktorantów znalazła się m.in. problematyka związana ze strukturą białek i ich metabolizmem, anabolizmem i katabolizmem aminokwasów, biochemią białek jąder komórkowych. Pani Profesor poświęcała również swój cenny czas na popularyzację wiedzy przeprowadzając wykłady z biochemii białek dla nauczycieli szkół średnich oraz odczyty i referaty w liceach ogólnokształcących. Wykazywała wielki talent i umiejętności w przekazywaniu trudnych treści w sposób przystępny, błyskotliwy, posługując się zawsze piękną polszczyzną, zyskując szacunek słuchaczy i stanowiąc niedościgniony wzór dla swoich pracowników.

Z inicjatywy i pod redakcją Pani Profesor ukazały się dwa skrypty ćwiczeniowe oraz podręcznik *Ćwiczenia z biochemii* (PWN). Ta ostatnia pozycja cieszy się do dzisiaj uznaniem wśród studentów i nauczycieli akademickich nie tylko ośrodka łódzkiego, o czym najlepiej świadczy fakt, że jakkolwiek pierwsze wydanie tego podręcznika ukazało się w 1972 roku, to jego unowocześnione wydania ukazywały się

w kolejnych latach, w tym ostatnie w 2011 roku.

Po przejściu na emeryturę w 1993 roku Profesor L. Kłyszajko-Stefanowicz nie rozstała się z Uniwersytetem Łódzkim. Przez wiele lat prowadziła nadal wykłady z cytobiochemii, uczestniczyła w zebraniach naukowych Katedry Cytobiochemii UŁ, brała udział w pracach Wydziałowej Komisji ds. przewodów doktorskich. Żywo interesowała się badaniami naukowymi oraz kształceniem kadry, wspierała swoich uczniów cennymi radami i wskazówkami. O Jej aktywności zawodowej i ogromnej pracowitości najlepiej świadczy fakt, że właśnie w tym okresie napisała podręcznik pt. *Cytobiochemia*, który ukazał się nakładem PWN w latach 1995 i 1998, a jego rozszerzone i unowocześnione wydanie w roku 2002. Zdaniem recenzentów *Cytobiochemia* jest dziełem wybitnym, klasy światowej, napisanym z prawdziwym talentem dydaktycznym, wypełniającym istotną lukę wydawniczą z zakresu biochemii komórki. Stanowi doskonale źródło wiedzy o poszczególnych elementach strukturalnych i wydarzeniach molekularnych w komórce tak dla studentów i pracowników wydziałów przyrodniczych szkół wyższych i placówek PAN, jak również nauczycieli szkół średnich. Wyrazem uznania wartości merytorycznej i dydaktycznej podręcznika *Cytobiochemia* było uhonorowanie w 1996 roku Profesora Leokadii Kłyszajko-Stefanowicz Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej. W tym samym roku została laureatką pierwszej edycji Nagrody im. Antoniego Dmochowskiego, przyznawanej przez Polskie Towarzystwo Biochemiczne za najlepszy podręcznik biochemiczny.

Profesor Leokadia Kłyszajko-Stefanowicz pełniła wiele funkcji w Uniwersytecie Łódzkim. Była organizatorem i kierownikiem najpierw Zakładu Biochemii Ogólnej (1968–1970), a od 1984 roku do przejścia na emeryturę Zakładu Biochemii Struktur Komórkowych, przemianowanego rok później na Zakład Cytobiochemii Instytutu Biochemii i Biofizyki UŁ, a w 1992 roku na Katedrę Cytobiochemii Instytutu Biochemii UŁ, prodziekanem ds. dydaktyki biologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UŁ

w niełatwych latach 1981–1984, zastępcą przewodniczącego Komisji ds. Badań Naukowych UŁ (1978–1981), pełnomocnikiem rektora ds. współpracy z Uniwersytetem w Hanoi, szefem służby Medyczo-Sanitarnej Zakładowego Oddziału Samoobrony UŁ (1969–1980). Była aktywnym członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Pełniła m.in. funkcję przewodniczącej Wydziału Nauk Matematyczno-Przyrodniczych Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (1975–1982), wiceprzewodniczącej Oddziału Łódzkiego (1967–1971) i wiceprzewodniczącej Zarządu Głównego (1977–1980) Polskiego Towarzystwa Biochemicznego.

Długa jest lista osiągnięć i zasług Profesora Leokadii Kłyszajko-Stefanowicz, uznanego autorytetu naukowego, osoby skromnej, życzliwej, chętnie służącej swoją radą i pomocą, która całe swoje pracowite życie i ogromny entuzjizm poświęciła nauce i nauczaniu. Za swoją działalność naukową, dydaktyczną i wychowawczą została uhonorowana wieloma prestiżowymi wyróżnieniami i nagrodami, w tym: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974), Nagrodą Zespołową Sekretarza Naukowego PAN (1981), Nagrodą Zespołową Wydziału Nauk Biologicznych PAN (1984), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1993), Nagrodami indywidualnymi Ministra Edukacji Narodowej (1993, 1996), Nagrodą im. Profesora Antoniego Dmochowskiego (1996), Nagrodą Rektora UŁ za najlepszy podręcznik akademicki (2000, 2003), Medalem im. Profesora Antoniego Dmochowskiego (2000), członkostwem honorowym Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (2003), Medalem *Universitas Lodzensis Merentibus* (2007), Nagrodą Naukową Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (2008).

Profesor Leokadię Kłyszajko-Stefanowicz pożegnaliśmy 1 marca br. Spoczęła w grobie rodzinnym na cmentarzu Rzymskokatolickim Doły w Łodzi. Bardzo trudno pogodzić się z Jej odejściem. Odszedł od nas Człowiek o niezwykłej osobowości, ujmujący skromnością i wrażliwością.

**prof. Wanda Małgorzata
Krajewska**